

Continuem, en el present número de *La Lloca*, amb els vells oficis que es practicaven en la mateixa o en una segona casa dels professionals que els exercien i que eren regits per famílies de generació en generació.

Enguany, en el número 23 de la revista local antellana, el dediquem a l'emblemàtica fusteria de *Rafelet*, del carrer del Rei, enfront de la necessària, en algun temps, Casa Arrossera, ara Casa de la Cultura. La fusteria tenia fama, en els pobles dels voltants i de més lluny, per la seua solvència professional i per la qualitat del mobiliari i dels utensilis que feia.

Va començar fa més de 120 anys, per la dècada dels huitanta/noranta del segle passat, aproximadament. L'iniciador va ser Rafael Pardo Martorell. El taller on començà era a l'entrada de sa casa, ubicada on després estaria (i encara està) la botiga que era d'Elies, cantó al carrer Pintor Abril i al carreró que du a la plaça Major.

La faena manual de fuster la realitzava el senyor Rafael, tot fent timons i esteves per als aladres o forcats, mànecs de llegons, d'aixades, de pics, de fesos i d'altres ferramentes, que feia amb serres, serrutxos i destrals. L'administració del negoci la

duia la dona del fuster, la senyora *Genoveveta* Peris, que quan feia falta serrar amb serradora de dos anses, i dos mans, era ella qui completava el duo pioner d'Antella en matèria fustera. La parella va tindre quatre filles i tres fills. Els barons heretaren l'ofici de son pare, el major dels quals se n'anà primerament a Barcelona a aprendre més l'ofici de fuster, al taller d'un professional que solia estiuar a Antella; després, quan en va tornar i es va casar, se'n va anar a viure a Càrcer, on va obrir, particularment, una altra fusteria del llinatge *Rafelet*.

La d'Antella, del carrer del Rei, la van regentar els dos fills següents, Vicent i *Pepe*, amb recursos eficaços i maquinària més moderna. La família Pardo, fustera, va incrementar la seua participació en el taller amb la incorporació a les tasques de la fusteria de *Vicentico*, fill de Vicent, pel volum de faena que tenia la xicoteta empresa; una incorporació que va significar l'abandonament dels estudis del nou fuster, que ja havia passat el segon de batxiller. Coneixent les seues facultats cognitives, memòria i capacitat mental, es pot deduir que el món de les lletres, de la ciència o de l'administració va perdre un excel·lent professional amb eixe abandó dels estudis.

Fusteria dels Pardo, 30 desembre 1951

Vicentico, durant molts anys, va ser l'*alma mater* de la fusteria de *Rafelet* i de la seua expansió, dins de les possibilitats d'una xicoteta empresa familiar. Quan va entrar maquinària nova al taller, l'empresa va arribar a treballar per a empreses de Barcelona, a més d'exposar en la Fira dels Mobles de la capital catalana. També va fer clientela a Iecla i altres llocs.

A més de les faenes clàssiques de fer i arreglar, com hem dit, esteves, timons, mànecs de fusta i altres eines, va destacar en la producció de tota classe de mobiliari domèstic i, molt especialment, en la construcció de portes. Les següents incorporacions familiars van ser els fills de *Pepe*: *Raül* i *Pepito*, que estigueren treballant com a socis de l'empresa, fins que, a la jubilació de *Vicentico*, la fusteria va tancar.

A banda dels Pardo, com a operaris de contracte, hi van treballar *Salvoret Fletes*, durant molts anys. També *Antonio Benito*, *Felipe Gómez*, *Eduardo Sala*, *Pepe Escribano el Pinto* i altres.

La fusteria de *Rafelet* va tancar com han anat tancant altres fusteries, com l'altra del poble, com les ferreries i altres tallers d'oficis de proximitat, i així mateix, com han sigut objecte de tancament totes o quasi totes les dels pobles del voltant i de municipis menuts. Les grans empreses ho acaparen tot.